

SHARQ MAMLAKATLARIDA KICHIK BIZNES ISLOHATLARI

TDTrU talabasi - Sadriddinov Iqboljon Baxriddin ógli

TDTrU talabasi - Sadullayev Firdavs Samad ógli

Osiyo-Tinch okeani iqtisodiy hududi mamlakatlari kichik biznes sohasi yutuqlari haqida gapirganimizda, tadqiqotchilar ko'pincha Yaponiyani namuna qilib ko'rsatadi. Yaponiyaning jahon iqtisodiyotidagi o'rini inobatga olganda, bunday yondashuv o'zini oqlaydi. Qolaversa, Yaponiya iqtisodiyoti o'n yildan buyon retsessiya sharoitida bo'lib kelmoqdaki, bu kichik biznes sohasida yuz beruvchi jarayonlarga ham ta'sir ko'rsatyapti. Shu bois Osiyo-Tinch Okeni mamlakatlari iqtisodiy hamkorligi (OTMIX) mutaxasislari kichik biznesni rivojlantirish borasidagi etalon sifatida Yaponiyadan ko'ra Tayvanni maqbul ko'rishmoqda. Tayvan iqtisodiyoti yaqinda yuz bergan iqtisodiy inqiroz sharoitida ham muntazam rivojlanib bordi.

Tayvandagi kichik va xususiy biznesning faoliyati asosan oilaviy biznesni tashkil etishning milliy o'ziga xosligi bilan belgilanadi. Bu yerda biz F.Fukuyamaning Xitoy (Tayvan) biznesida kichik va xususiy korxonalarining ko'pligi bevosita ijtimoiy-madaniy kadrlar tizimida oilaning markaziy o'rini egallashi bilan bog'liq degan fikrini ajratib ko'rsatishimiz mumkin. Xitoy va unga Yaponiya va Janubiy Koreyadan ustunlik beriladi.

Tayvandagi biznes ko'lamini aniqlash uchun asosiy kapitalning miqdoriy ko'rsatkichlari va band bo'lganlar sonidan foydalaniladi. Ishlab chiqarish sanoatida ishchilar soni 100 kishiga, asosiy kapitali 40 millionga etadi. Tayvan dollaridan oshmaydiganlar soni (taxminan 1,3 million AQSH dollari) 100 dan 500 nafargacha, kichik, ish bilan band 7,5 million kishi. . AQSh dollarigacha asosiy kapitalga ega bo'lsa, u o'rtacha hisoblanadi. Tayvanda kichik va xususiy biznesning rivojlanishiga 1950-1970 yillarda qishloq xo'jaligi sohasida olib borilgan islohotlarning samaradorligi ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Bunda Aqshning tashkiliy va moliyaviy ko'magi bilan irrigatsion tizimlarni barpo etish va yuritish; uy-joy, yo'l hamda qishloq xo'jalik infratuzilmasining boshqa obyektlarini qurish; tayyor mahsulotni saqlash, qayta ishlash va sotish ; qishloq xo'jalik sohasida ishlab chiqarish va ta'minlash singari xo'jalik sohaslarini qamrab olgan kooperativ harakat uchun asos bo'lib xizmat qiluvchi dehqonlar jamiyati tashkil etilgan edi.

Bosqichma-bosqich kooperativ va unga qarashli kichik va o'rta korxonalar faoliyati chorva mollarini sug'urtalash, kreditlash, yangi urug'lik navlari, o'g'it turlari, yerga ishlov berish usullari to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Bu borada 60—70-yillarda tashqi savdo korxonalarini bilan keng aloqalar o'rnatilishi va 1980-yillarda xususiy xorijiy kapitalning iqtisodiyotga kirib kelishining kuchayishi ham ijobiy natija berdi.

Shu bilan birga, Tayvandagi kichik biznes o'z faoliyat sohasini doimiy ravishda kengaytirib, yangi hamkorlar, investitsiyalar, texnologiyalar va savdo bozoriga qo'shimcha kirish imkoniyatini topmoqda. Natijada kichik va xususiy tadbirkorlik subyektlari mahalliy va xorijiy kichik biznes vakillari orasidan hamkor tanlash imkoniyatiga ega bo'ldi. Bunday sharoitda bir qator mamlakatlarda iste'molchilar uchun bir turdagi mahsulotni parcha-parcha ishlab chiqarish tajribasi kichik va o'rta korxonalarda mahsulot tannarxining oshishi va pasayishiga, sifatining oshishiga olib keldi.

Kichik korxonalarda ishchilar soni 10 dan kam bo'lgan nisbatan kichik kompaniyalarning ulushi tabiiy ravishda kamayadi (Rossiyada vaziyat teskari). Shunday qilib, 1960-yillardan 1990-yillarga qadar ularning ishlab chiqarish sanoatidagi ulushi ikki barobarga, ya'ni 14 foizdan 7 foizga qisqardi.

Rossiya Fanlar akademiyasining Sharqshunoslik instituti xodimi S. Shelovtsevning fikricha, bu jarayon Tayvan kichik biznesining asosi bo'lgan oziq-ovqat sanoatining 1970-1980 yillarda sanoat ishlab chiqarishining umumiy hajmida qisqarishi natijasida yuzaga kelgan.

Shu bilan birga, Tayvanda kichik biznes nafaqat an'anaviy sanoat tarmoqlarida, balki iqtisodiyotning ilg'or tarmoqlarida (elektronika, elektrotexnika, mashinasozlik, asbobsozlik) mavjud bo'lib, ularning ishtiroki ortib borayotgani ham muhimdir. Bunga ko'p jihatdan yirik mahalliy korxonalar, davlat sektori va xorijiy kompaniyalar va kichik biznes tizimlari bilan organik subpudratchilik munosabatlarining o'rnatilishi sabab bo'ldi.

1980-yillarda Tayvanda biznes davlat moliyaviy ko'magi asosida ilmiy-texnik taraqqiyot yo'lini topdi. Xuddi shu davrda import sezilarli darajada erkinlashtirildi. Bu kichik va o'rta korxonalarni modernizatsiya qilish, ularning tashqi bozorga chiqishiga katta ta'sir ko'rsatdi.

Yaponiyada iqtisodiyot yirik korporatsiyalarga asoslangan. Ular mavjud mehnat munosabatlari va korporativ boshqaruvning o'ziga xos tizimi bilan bir qatorda ko'p yillar davomida yapon kompaniyasining namunaviy modelini belgilab kelgan. Bu yerda ko'p sonli mayda korxonalar (umumiy miqdorining 99 foizigacha) rivojlanmagan xisoblanib, asosan subpudrat ishlarida foydalanilgan. O'zga davlatlardan farqli o'laroq, Yaponiya subpudratchilik tizimi muhim urin tutadi, ya'ni yirik korxonalar buyurtmalarni o'rtalariga, ular esa o'z navbatida kichkinalarga, kichkinalari yanada maydalarga yetkazib beradi. Retsessiya davrigacha Yaponiyadagi kichik va o'rta korxonalarda yuqori malakali bo'lmagan xodimlar, ayollar yoshlar va qishloqlardan kelgan kam savodli aholi mehnat qiladi.

Keyingi yillarda ahvol ko'p jihatdan o'zgardi. Retsessiya oqibatida kichik va o'rta korxonalarda yirik kompaniyalardan bo'shatilgan mutaxassislar soni ko'payib bordi. Ularning korxonada ishiga joylashishi jamoalar chiqarishi xorijda yo'lga qo'yish, yangi sohalarni o'zlashtirish, kompyuterlashtirish kabi masalalarni hal etishga

yordam beradi. Qolaversa, Yaponiyada hukumat ko'magi bilan mayda korxonalarda ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish va boshqarish sohasida tadqiqotlar olib borish, o'quv dasturlari yaratish uchun javobgar hisoblanuvchi kichik va xususiy biznesning ilmiy-tadqiqot markazi tashkil etilgan. Ushbu markaz Yaponiyaning turli hududlarida joylashgan yettita bo'limga ega va har yili ularda o'n mingga yaqin odam tahsil oladi.

REFERENCES

1. Беҳзоджон Куролович Маликов ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ ТАРТИБГА СОЛИШДАГИ МУАММОЛАР // Academic research in educational sciences. 2021. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zbekistonda-davlat-hizmatini-tartibga-solishdagi-muammolar> (дата обращения: 20.12.2022).
2. Маликов, Б. Қ. (2021). ШАРҚ МУТАФАККИРЛАРИНИНГ ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИГА ДОИР СИЁСИЙ ҚАРАШЛАРИ. Scientific progress, 1(4), 207-212.
3. Маликов, Б. Қ., & Икромов, Д. Р. Ў. (2022). ШАРҚ ТАЪЛИМОТИДА ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ ҒОЯЛАРИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 483-487.
4. Маликов, Б. Қ. (2021). ЁШЛАРНИ САЛБИЙ МАФКУРАВИЙ ТАХДИДЛАРДАН ХДМОЯ КИЛИШ-ДАЁТИЙ ЗАРУРИЯТ YANGI O'ZBEKISTONDA ILM-FAN VA TA'LIM ILMIY-METODIK JURNALI. ISSUE, 1(1), 202-206.
5. Маликов, Б. Қ., & Абдураимов, О. К. Ў. (2022). ХУҚУҚИЙ БАРКАМОЛЛИК ВА МАЪНАВИЯТ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 449-453.
6. Маликов, Б. Қ., & Дехқонбоев, Ш. Б. Ў. (2022). ХУҚУҚИЙ МАДАНИЯТ ХУҚУҚИЙ ДЕМОКРАТИК ДАВЛАТ БАРПО ЭТИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 462-466.
7. Маликов, Б. Қ., & Эшқурбонов, А. И. Ў. (2022). АДОЛАТЛИ ЖАМИЯТДА ОДИЛ СУД СИФАТИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 467-472.
8. Маликов, Б. Қ., & Хамрокулов, Б. К. Ў. (2022). ЎЗБЕКИСТОН КОНСТИТУЦИЯСИДА ИНСОН ВА ТАБИАТ ҚАДРИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 473-478.
9. Маликов, Б. Қ., & Хамрокулов, С. К. Ў. (2022). ИСЛОМ КАРИМОВ АСАРЛАРИДА КОНСТИТУЦИЯ ВА ҚОНУН УСТУВОРЛИГИ ҒОЯЛАРИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 479-482.
10. Маликов, Б. Қ., & Болиева, Н. Қ. Қ. (2022). ХУҚУҚИЙ НИГИЛИЗМНИНГ ИЖТИМОИЙ ХАВФИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 458-461.
11. Маликов, Б. Қ., & Бўриев, З. Б. Ў. (2022). ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА ХУҚУҚИЙ ОНГНИНГ АҲАМИЯТИ. Academic research in educational sciences, 3(TSTU Conference 2), 454-457.

12. Ikrom Boboqulovich Mirzaev GLOBALASHUV DAVRIDAGI “SOXTA DINIY DUNYOQARASH” // Pedagogik fanlarda akademik tadqiqotlar. 2022. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/globalashuv-davridagi-sohta-diniy-dunyo-arash> (Kirish sanasi: 18.01.2023).
13. O’Erniyozov, I.Merzayev, & M.Hasanov. (2022). SHAXSNI SHAKILLANTIRISHDA “OILA” VA “JAMIYATNING” AXAMIYATI . *World Scientific Research Journal*, 4(2), 96–101. Retrieved from [http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/1445//Uzbek Scholar Journal](http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/1445//Uzbek_Scholar_Journal). – 2022. – T. 9. – C. 203-205.
14. Nosirov, R., & Mamajanova, G. (2022). International Ratings and Index Indicators of the Republic of Uzbekistan. *European Multidisciplinary Journal of Modern Science*, 4, 86-88.
15. Носиров Р. А. ЎЗБЕК ХАЛҚИНИНГ ЭТНИК ШАКЛЛАНИШИ //Uzbek Scholar Journal. – 2022. – Т. 9. – С. 198-202.
16. Adilovich, Nosirov Rashod, and Yuldashev Bakhtiyar Ergashevich. "Structural and functional approaches to the development of the social sector: Reform and prospects." *European Journal of Molecular and Clinical Medicine* 8.1 (2021): 1388-1396.
17. Nosirov R. A. EDUCATIONAL PROBLEMS IN THE HISTORY OF CENTRAL ASIA //Innovative Technologica: Methodical Research Journal. – 2021. – Т. 2. – №. 04. – С. 82-85.
18. Boltaevna, S. F. A., & Upashevna, A. L. (2022). Signs of Innovation Economy and its Assessment Indicators. *Specialusis Ugdymas*, 2(43), 3178-3190.
19. Akbarova, L. U. (2022). APPLICATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PRACTICAL CLASSES IN THE DISCIPLINE" ECONOMIC THEORY". *Journal of new century innovations*, 16(1), 133-3.
20. Akbarova, L. U. (2022). APPLICATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PRACTICAL CLASSES IN THE DISCIPLINE" ECONOMIC THEORY". *Journal of new century innovations*, 16(1), 133-135.
21. Akbarova, L. U. (2022). THE SIGNIFICANCE OF ECONOMIC THEORY IN KNOWING AND SOLVING PROBLEMS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Journal of new century innovations*, 16(1), 128-129.
22. Akbarova, L. U. (2022). SOME PROBLEMS OF LIFELONG EDUCATION IN UZBEKISTAN IN THE CONDITIONS OF A MARKET ECONOMY. *Journal of new century innovations*, 16(1), 130-132